

НА ОДИН ДЕНЬ БЛИЖЧЕ ДО НАШОЇ ПЕРЕМОГИ

(щоденники)

Сергій Жадан

Письменник, перекладач, активіст і волонтер, фронтмен кількох музичних проєктів. Народився 1974 року в Старобільську на Луганщині, живе в Харкові. Найновіші книжки — збірка поезій «Псалом авіації» (2021), п'єса «Вишиваний. Король України» (2021), роман «Інтернат» (2017, нагорода EBRD Literature Prize). Лауреат Премії імені Василя Стуса. 2022 року Польська академія наук висунула Сергія Жадана на Нобелівську премію.

Купити книгу на сайті kniga.biz.ua >>>

НАД МІСТОМ МАЙОРЯТЬ НАШІ ПРАПОРИ

28 лютого 2022

У Харкові бахає. Але на вулицях багато людей — стоять у чергах в аптеки та магазини. Чимало військових — перевіряють, контролюють. Друзі, не виходьте без документів. А краще взагалі не виходьте без потреби. Поговорили з нашими хлопцями — трішки втомлені після вчорашнього. Місто обороняється, над містом майорять українські прапори.

Їздили нині Харковом, якраз перед обстрілом. Люди організовуються, допомагають одне одному. Черги за продуктами. Багато військових і поліції, всі готові й злі, чекають гостей. Були на околицях, там будують блокпости, місцеві дядьки стоять із мисливськими рушницями. Росіяни просто не уявляють, що на них тут чекає.

Привезли нашим хлопцям дві машини амуніції. Бізнесмени віддають добровольцям усе, що є на складах. Слів на адресу окупантів не добирають. Харків обстріляли «градами», гинуть цивільні. Росіяни — це не армія, це орда.

Ну, всім добраніч від нашої дружньої команди. Годину тому було сильно чути від аеропорту, зараз стихло. Харків великий, усього з одного місця не почувеш. Усім харків'янам удачі й добра. Це наше місто, наша земля, наша історія. Слава Україні.

1 березня 2022

Харків. Центр міста обстріляли ракетами. Б'ють просто по цивільних. Харків'яни, будьте обережні. Якщо є можливість — допомагайте тим, хто потребує допомоги. Їжа, ліки, транспорт. Тримаймося. Вони можуть знищити наші будинки, але не знищать нашу до них зневагу. І ненависть.

2 березня 2022

Зайшов подивитися на універ. Там — погруддя трьох харківських нобеліатів. Це гордість Харкова. Так само як і сам Каразінський університет — найстаріший виш Лівобережжя. Зараз він із розбитими вікнами. Армія росіян розстрілює харківські школи. З Харкова, студентської столиці, не можуть вибратися іноземні студенти. Росіяни — варвари, вони прийшли нищити нашу історію, нашу культуру, нашу освіту. Це все їм чуже і вороже. А ми маємо все це захистити, відновити й розвивати далі. Говорю вам як почесний доктор Харківського Каразінського університету.

Нагадує Другу світову. Ідеологією та моральним імперативом окупантів насамперед. Вони прийшли, щоби звільнити нас від нас. У них навіть немає переконливої версії для слабкодухих. Вони просто хочуть нас знищити, про всяк випадок, просто так.

3 березня 2022

Харків отримує допомогу з усієї країни. Це справді дуже важливо — не просто захистити місто, а захистити кожного харків'янина. Нам далі тут жити й працювати. Друзі, ваша підтримка неймовірна. Її справді відчуваєш, особливо коли над головою літають російські ракети. Росіяни — варвари. Харків тримається.

Розповів знайомий із Козачої Лопані (це наш із ними кордон). 24-го зранку туди зайшли їхні танки. Наші, мирні, вийшли послухати. Говорив полковник армії РФ: не бійтеся, все ОК, ми окружною, не чіпаючи нікого, швиденько в Київ, змінимо владу, будете жити, як ми. Дослівно. Кінець цитати. Вони вірили, що Україну можна взяти по окружній. Я ось думаю — він ще живий?

6 березня 2022

Сьогодні небо над Харковом було високе й прозоре, і хмари якісь легковажно леткі. З дахів летять важкі шапки снігу. В місті весна. І в місті війна. В центрі порожньо, коли відїхати — людей більше. На передмістях узагалі жваво. Дуже багато наших військових, чоловіків із тероборони. Місто-фортеця, одне слово. Дуже красиве, весняне, сонячне. Хочеться чимскоріше його відбудувати, викинувши за кордон і в небуття мерзоту, яка прийшла до нас зі сходу. Це й надалі буде місто поетів та університетів, ось побачите. Над Харковом продовжує майорити державний прапор.

І ось у контексті російського шовінізму з усіма його маркерами, стереотипами та усталеними позиціями. Наскільки культура може бути обмеженішою за мову? За мову звичайного харківського (російськомовного, ясна річ) поліцейського — яких тепер в Україні не називатимуть мусорами, а саме поліцією, — що витягує з-під завалів російськомовних бабусь, які голосували за проросійські партії і яких тепер авіаударами вбиває президент країни, що є спадкоємицею «великої російської культури». В контексті історії цей поліцейський куди потужніший і переконливіший за всю імперську традицію з її золотим та срібним віками. Він рятує людей. А імперська культура їх убиває. Так-так, саме

культура, і весь фальшивий мертвотний контекст, що за нею стоїть і який ми всі звикли терпіти, — ну, бо це «великий наратив». Направду — це великий наратив, що завжди виправдовував насильство та зневагу до інших.

У цій війні культура знову зазнала нищівної поразки. Цього разу — «культура Достоевського і Толстого». І зловтішатися тут якось не випадає. Бо поразка культури в реальності — це спалені «градом» цивільні. І військові теж, до речі. Ясна річ, на другому тижні Третьої світової складно щось прогнозувати, але вже зрозуміло — скільки б не проіснував наш прекрасний та безвідповідальний світ, яких би подальших конфігурацій не набула європейська цивілізація (так-так, саме та гуманістично орієнтована спадкоємиця Атен та Александрії, яка вісім років намагалася проковтнути анексію Криму та російські танки на Донбасі) — Толстой із Достоевським зазнали нищівної поразки. Як і російський балет, російський авангард (який великою мірою не російський, а наш, український), а разом із тим — російський хокей, російський футбол (ну, з цим і до війни було погано). Народ, який не годен зупинитися перед бомбардуванням міст у чужій країні, не має права перекладати провину на умовного Адольфа Алоїзовича. Це тепер ваш спільний тягар. Ви тепер мічені. Фріци. Було ж до Другої світової нормальне ім'я, так? А досі, як мітка. Так тепер буде з вашими іменами. Тому Достоевським уже не прикриєтесь. «Російська велика гуманістична» культура йде на дно, як неповороткий «Титанік». Себто, перепрошую, як російський військовий корабель.

P.S. Єдине що — через шістьдесят років майбутній Тарантіно зніме про вас ігрове кіно. Але і в ньому ви будете виродками. Безславними.

7 березня 2022

Снарядом пошкодило легендарний будинок «Слово». Цілком закономірно для росіян: вони завжди нищили нашу культуру. Щоправда, цього разу в них нічого не вийде. Росіяни — варвари. А «Слово» ми відбудуємо.

І ще трішки, про вибір. На війні він постає різко, непередбачувано й часто неунікнено. І далі вже ти ухвалюєш якесь рішення, робиш якісь кроки, на щось зважуєшся, від чогось відмовляєшся.

У ці дні, мабуть, найбільше дивують і надихають люди, яких трапляється бачити. Поліцейські патрульні й жіночки-волонтерки, священники й водії, спецназівці й селяни з мисливською зброєю в руках. За цим якимось глибоко й чітко проступає обрис народу, який, урешті, відчув свою силу, силу своєї люті, але й силу своєї єдності. Не поділений між політиками електорат, а суспільство, з яким політики почали, зрештою, говорити відкрито й чесно. Дуже важливо зафіксувати нині цей момент взаємодовіри й взаємоповаги, щоби після перемоги спробувати його не втратити.

8 березня 2022

Збираємо зранку замовлення на гуманітарку від людей. Сулідка дає список ліків, які треба купити, вперто соває гроші, потім тихо каже: не смійся, але купи кришечки для консервації. Що? — не повірив я. — Кришечки, — каже. — Я цього року буду саджати розсаду для нас усіх. А потім робитиму консервацію. Теж для всіх.

Ці суки просто не уявляють, на кого вони напали.

Небо сьогодні над Харковом у великих тривожних хмарах. Але тихо. І оскільки не стріляють, народ повалив на вулиці,

стоїть у чергах за гуманітаркою, в магазини. На районах пацани борзо з семками сидять під кіосками. Нагадує спогади Шевельова про Харків часів Другої світової. На одному з передмість бачив особливо щемку картинку — два пси, очевидно, залишені господарями, які виїхали, вляглися посеред дороги, бо там найтепліше. Автівки обережно їх обїжджають. Загалом усі стали уважніші одне до одного, чуйніші. Над містом майорить державний прапор. Харків обороняється.

І головне, друзі, не забувайте: історія нині не просто переписується — вона переписується українською мовою.

А, і ще одне. Перед війною мій видавець Святослав Померанцев підігнав мені швейцарський годинник. Гарний такий, стильний. Але почалась війна й годинник (швейцарський!) збожеволів — збились показники дати й дня. Іду нині Харковом, бачу біля квіткового магазину чоловіки квіти розгрібають. Дивлюсь на годинник — 9.03. Ага, думаю, харків'яни будуть вітати Тараса Григоровича з днем народження. І лише потім доходить, що чоловіки беруть квіти, аби привітати своїх жінок. І це так якимось щемко за умов, коли в місті не вистачає хліба.

9 березня 2022

У нас, українців, щойно починається якийсь движняк — відразу з'являються цитати Шевченка. Так було під час усіх революцій, так є сьогодні. Ось не уявляю, щоби росіяни йшли в бій, декламуючи Пушкіна, чи виходили на барикади з цитатами Салтикова-Щедріна. Та й узагалі — не дуже уявляю їх на барикадах.

Добре, що в нас є Тарас Григорович. З днем народження, народний Поете!

10 березня 2022

Ось тепер розумієш, наскільки важливими були для нас останні вісім років — років справжніх змін. Наскільки ми встигли змінитись. І армія, і суспільство, і держава як така. Якби росіяни почали повномасштабну війну 2014 го року — не було б, найімовірніше, ні опору, ні єднання. Росіяни не розуміють, що в нас останні вісім років відбувалось. Звідси їхня маячня про денацифікацію. А що відбувалось? Ми розвивались. А вони розкладались. І далі буде так само.

До Харкова повернулася зима. Зранку вулиці лише перемітало сухим колючим снігом, а по обіді вже просто мете. Від цього місто видається великим, холодним. Харковом мотається багато фур та мікроавтобусів — розвозять гуманітарку. Люди несуть пакети з отриманими продуктами. На Пушкінській раптом зауважили, що зовсім нікого немає. Виявляється, оголошено повітряну тривогу. Мешканці навчилися швидко зникати з вулиць. Хоча хтось далі йде у своїх справах. Загалом місто швидко організовується, мчать поліцейські патрульні, комунальники вивозять сміття. З-під глибокого свіжого снігу проступає контур міста, яке ми знаємо, любимо, і в якому збираємось жити далі. Над містом майорить державний прапор.

11 березня 2022

Порожні березневі харківські вулиці й холодний метал трамвайних колій. За ці два тижні місто сильно змінилось, відчувається, як крізь біль проступає сила.

І так, це не війна між країнами — це геноцид українців.

А ще хочеться сказати таке. Я доволі скептично ставився до чинної влади. Найбільше мене вражала одна річ — вибори 2019-го привели до владних кабінетів купу молодих людей.

Не моїх ровесників — бо яка я молода людина? — а справді політичний молодняк, за яким не було членства в десятках партій чи роботи на різні сумнівні кабміни. І ось чому ці молоді люди, думав я, поводять себе, як старі кучмівські функціонери? Звідки в них цей дитячий потяг до бабла і понтів? Де їхня інакшість? Це при тому, що з багатьма з них — від міністрів до мерів та губернаторів — мені особисто траплялося цілком конструктивно робити корисні речі. Але все одно — дивився в бік урядового кварталу й сам себе запитував: а де ваша інакшість?

І ось зараз її можна побачити неозброєним оком. Радники, спікери, міністри, перемовники, офіцери, мери, командири — сорокарічні хлопці та дівчата, на чие покоління випав оцей жорстокий жереб відстоювання країни. І це ж не меншою (а, можливо, більшою) мірою стосується мільйонів бійців, добровольців, волонтерів — людей, із яких нині спадає, як бруд із нових, але так добре підібраних берців, баговиння спадку ХХ століття. Молоді українці та українки, проти яких почали війну на винищення.

І, скажімо, на контрасті з ними, очільники РФ, Білорусі, Америки та Німеччини. Перші двоє — старі неадекватні з минулого тисячоліття, які дуже нагадують стару російську бронетехніку: ніби й бронетехніка, але стара. І російська, що саме собою доброю характеристикою техніки не є. Ну, і двоє останніх — обережні кабінетні клерки, пенсіонери-капітулянти, без сміливості визнати свою співучасть у всьому, що діється.

Історія — вправний, хоча іноді й доволі жорстокий гончар. Інколи вона надає нашим душам таких обрисів, про існування яких ми й не здогадувались.

Вірмо у свою країну. Всім добраніч. Завтра прокинемось на один день ближче до нашої перемоги.